

Т.Є. Оніщенко¹, В.Г. Савельєв¹, Ю.Ю. Рябоконе¹, О.Я. Пришляк², О.В. Рябоконе¹

ПРО ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТЕСТОЛОГІЇ ЯК ОДНІЄЇ ЗІ СКЛАДОВИХ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

¹Запорізький державний медичний університет,

²Івано-Франківський національний державний медичний університет

Ключові слова: психологія, диференціальна психологія, тестологія, освіта.

Ключевые слова: психология, дифференциальная психология, тестология, образование.

Key words: psychology, differential psychology, testology, education.

Узагальнено історичні аспекти тестології та наведено сучасні погляди на тестологію як одну зі складових диференціальної психології.

Обобщены исторические аспекты тестологии и приведены современные взгляды на тестологию как одну из составляющих дифференциальной психологии.

The historical aspects of testology are generalized and modern looks on testology as one of constituents of differential psychology are given.

Психологічне пізнання настільки ж давнє, як саме людство. Людина не могла б існувати, не орієнтуючись у мотивах поведінки інших. Спочатку ці пізнання мали емпіричний характер. Перехід від емпіричного дослідження до розробки експериментальних і математичних методів призвів до утворення спеціальної галузі знання – диференціальної психології. Предметом її вивчення були індивідуальні відмінності між людьми або групами людей, об'єднаних за будь-якою ознакою (або їх сукупністю). Одним із засобів для досягнення поставленої задачі стала тестологія (від англ. test – випробування) [1]. Цей термін на Заході наприкінці XIX і початку XX століть набув популярності, як жодне інше психологічне поняття.

МЕТА РОБОТИ

Узагальнити історичні аспекти та сучасні погляди на тестологію як одну зі складових диференціальної психології.

Об'єктом практичного застосування тестології у Західній Європі XIX століття переважно стало навчання, в якому відбувались зміни, спричинені економічним розвитком капіталістичних країн [2]. Засновником диференціальної психології, напевно, можна назвати Ф. Гальтона, який «озброїв» психологію прийомами варіаційної статистики й обчисленням кореляції між змінними. Цей метод, вдосконалений Пірсоном та іншими послідовниками Ф. Гальтона, вніс у психологічну науку цінні математичні методики, внаслідок виконання яких виник факторний аналіз.

Бурхливий розвиток промисловості в XIX столітті викликав необхідність у кваліфікованих кадрах, їх найбільш раціональному використанні. Завдання відбору людей для досягнення максимального економічного ефекту привело Ф. Гальтона до ідеї тестів і статистичних прийомів. Американський психолог Д. Кеттел удосконалив застосування тестів до великої кількості осіб [2]. Під час тестування, на відміну від експериментування, психолог (педагог) фіксує, як люди роблять і реєструють кількісні варіації, де перемінними є індивідуальні розбіжності [1].

Диференціальна психологія від самого початку складалась як кількісна дисципліна, що вивчає не каузальну (причинну), а стохастичну (імовірнісну) закономірність. Закони індивідуальної психології тлумачились, на жаль, як відтворення загальних біологічних законів спадковості. Це трактування вкоренилось у західноєвропейській і американській психології та домінує до сьогодні. Пізніше А. Біне і Т. Симон використовували тестологію як засіб визначення рівня розумового розвитку. Індивідуальні відмінності вже перевірялись не тільки окремо, але й відносно віку. Внаслідок цього тестологія прийняла новий напрямок розвитку.

Тестологія в різних вікових групах спонукала ввести поняття розумового віку – МА (від англ. mental age), на відміну від хронологічного віку – СА (від англ. chronological age). Їх розбіжність оцінювалась як розумова відсталість (МА нижче СА) або обдарованість (МА вище СА). У 1911 році німецький психолог В. Штерн назвав ці співвідношення коефіцієнтом інтелекту (англ. Intelligence quotient – IQ) [2]. Цей коефіцієнт отримують шляхом ділення МА на СА і множення отриманого результату на 100. Якщо дитина, наприклад, в 10 років має МА – 15, то її IQ складає 1,5. Однією з догм тестології стало положення про константність IQ, тобто про те, що протягом онтогенезу змін у рівні інтелекту не відбувається, що на наш погляд, є дуже спірним.

Однак, незважаючи на певну недосконалість тестологічних випробувань, тестологія швидко і широко розповсюдилась в Америці та Європі. З'явилися тести для визначення не тільки розумового розвитку, але й для оцінки профорієнтації (Г. Мюнстерберг, 1863–1916), профвідбору, професійної придатності тощо [3]. Тестологія стала потужною і панівною течією диференціальної психології. Вона дозволила Америці та Західній Європі, особливо в післявоєнний час XX століття, здійснити величезний стрибок як в освіті, так і в економічному будівництві. Процедура виміру інтелекту за допомогою тестів дозволяла не емпірично, а на основі даних психології виділяти обдарованих дітей, створювати

для них спеціальні школи. У подальшому саме ці особи ставали «двигунами» прогресу і суспільства. Тестування дозволяло проводити профвідбір як у групах робітників, так і в інших професійно зорієнтованих групах. Недоліком методу є стала думка про біологічну зумовленість розвитку психіки, що призвело до розшарування суспільства, неможливості реалізації здібностей людей зі зниженим IQ. Хоча історія знає чимало прикладів, коли люди, які не відрізнялись у дитинстві особливими здібностями, ставали видатними ученими.

А.Ф. Лазурський, вивчаючи психічні процеси, прийшов до висновку про необхідність трактувати проблему індивідуальних розходжень з позицій наукової характерології. Основною метою індивідуального підходу в педагогіці, з його точки зору, було «Побудувати людину з її схильностей». А.Ф. Лазурський (1912) стверджував, що темперамент і характер складають ендопсихічний, природжений, бік особистості. Інший бік – екзопсихічний, що характеризує ставлення людини до навколишньої дійсності [4]. Така оцінка й введення категорії відношень дозволила відштовхнутись від механічного уявлення диференціальної психології, що не знала жодних інших факторів, крім спадковості й механічного розуміння середовища. Г.І. Россолімо (1860–1928) запропонував кількісну оцінку особистості, виділяючи такі психічні процеси, як увага, воля, сприйняття, запам'ятовування, асоціативні процеси (уява й мислення). Однак, його концепції властиве далеке від тестування прагнення до цілісної оцінки особистості, як «до синтетичного засобу зображення її сильних і слабких сторін» [5].

На сьогодні тестологія є основою навчання в багатьох країнах Західної Європи, що створили спільний Європейський освітній і науковий простір із загальними критеріями і стандартами навчання (Болонський процес) [6]. В основу навчання і контролю покладено диференційну психологію та тестологію. Та на жаль, цей метод, виходячи з історії психології, має певні недоліки. З одного боку, концепція генетично фіксованого інтелекту, з іншого, – ідейна спрямованість реакційної доктрини генетичної зумовленості психологічних відмінностей між людьми. Саме тестування не дозволяє відштовхнутись від механічного оцінювання.

Історія психології свідчить, що в сучасній західній педагогіці відкинуто можливості асоціативної психології, психології здібностей, матеріалістичного напрямку у психології та інші психологічні концепції, якими була сильна українська педагогіка.

Наприкінці ХХ століття система освіти в Україні була однією з кращих у світі. Вона дозволяла спеціалісту бути не тільки фахівцем, але й високо освіченою людиною. Однак у сучасних умовах динамічного розвитку суспільства й інтеграції економіки країни у світове співтовариство,

виникла необхідність у зміні освіти з метою уніфікації [7]. У зв'язку з цим Україна почала перехід до системи освіти, спрямованої на мотивацію суб'єкта навчання до досягнення знань, відповідно до вимог Європейської кредитно-модульної системи [8].

Невеликий досвід впровадження кредитно-модульної системи підготовки студентів-медиків виявив наступні недоліки: змінилась спрямованість розумового процесу у студентів у бік механічного (свідомо нерегульованого) сприйняття предмету, знизилось логічно-усвідомлене поняття суттєвості процесу в організмі. Все це не сприяє покращенню якості підготовки спеціалістів, їх конкурентоспроможності [9].

ВИСНОВОК

Сучасна педагогіка не може бути односпрямованою та базуватись тільки на тестології, як одній зі складових диференціальної психології. Педагогіка успішно реалізує виховання цілісної особистості, спираючись тільки на весь комплекс наук про людину, в основі якої є психологія з усіма особливостями, напрямками і поглядами на природу психічного. Без звернення до історичного коріння наукового знання (у тому числі й власного) не може бути адекватного розуміння системи ідей і категорій. Історія не тільки застерігає від повторення колишніх помилок і відкриттів, але й вказує, звідки й куди ми йдемо.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Cattell J.* Mental test and measurements / *Cattell J.* – NY: «Mind», 1890. – P. 373–380.
2. *Ярошевский М.Г.* История психологии. От античности до середины XX в. / *Ярошевский М.Г.* – М.: Наука, 1996. – 416 с.
3. *Мюнстерберг Г.* Психология и экономическая жизнь / *Мюнстерберг Г.* – М.: Наука, 1924. – 380 с.
4. *Лазурский А.Ф.* Общая и экспериментальная психология (Составлено по лекциям, читанным в Психо-Неврологическом институте в 1911–1912 уч. г.) / *Лазурский А. Ф.* – СПб., 1912. – 264 с.
5. *Россолімо Г.И.* Психологические профили. Количественное исследование психических процессов в норме и патологических состояниях / *Россолімо Г.И.* – М.: Методика, 1917. – 295 с.
6. Вища медична освіта і Болонський процес. Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали наради-семинару для науково-педагогічних працівників. – К., 2005.
7. *Садиков М.* Впровадження кредитно-модульної системи навчання при вивченні фундаментальних дисциплін / *Садиков М.* // Вища школа. – 2006. – №4. – С. 35–41.
8. *Підаєв А.В.* Болонський процес в Європі. Що це таке і чи потрібний він Україні? Чи можлива інтеграція медичної освіти України в Європейський освітній простір? / *Підаєв А.В., Передерій В.Г.* – Одеса: ОДМУ, 2004. – 192 с.
9. *Онїщенко Т.Є.* Деякі проблеми впровадження кредитно-модульної системи підготовки студентів-медиків / *Онїщенко Т.Є., Савельєв В.Г., Рябоконт О.В., Глактіонов А.Г., Ушеніна Н.С., Тютюнников Б.Г., Рябоконт Ю.Ю.* // Вища освіта України. – 2009. – Додаток 4, Т. IV (16). – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – 576 с.

Відомості про авторів:

Онїщенко Т.Є., доцент каф. інфекційних хвороб ЗДМУ.

Савельєв В.Г., доцент каф. інфекційних хвороб ЗДМУ.

Рябоконт Ю.Ю., к. мед. н., асистент каф. госпітальної педіатрії та дитячих інфекційних хвороб ЗДМУ.

Пришляк О.Я., д. мед. н., професор каф. інфекційних хвороб Івано-Франківського НДМУ.

Рябоконт О.В., д. мед. н., професор, зав. каф. інфекційних хвороб ЗДМУ.

Адреса для листування:

Онїщенко Тетяна Євгенівна. 69035, м. Запоріжжя, пр-т Маяковського, 26, каф. інфекційних хвороб ЗДМУ.

Тел.: (061) 224 07 88.